

COMENTARIILE SAU EXPLICAREA EPISTOLEI CĂTRE FILIMON A CELUI ÎNTRU SFINȚI PĂRINTELUI NOSTRU IOAN GURĂ DE AUR, ARHIEPISCOPUL CONSTANTINOPOLULUI

Prolog - Filimon

din “Tâlcuiri la Epistola a doua către Timotei, Tit, Filimon”

Mai întâi, este necesar a vorbi despre subiectul acestei epistole și după aceea despre celelalte pe care le căutăm. Deci, care este subiectul epistolei? Un bărbat oarecare, Filimon, dintre credincioși și dintre bărbații cei vrednici. Cum că era un om admirabil, aceasta se învederează de acolo că întreaga lui casă era compusă din credincioși, și încă din astrel de credincioși că se numea Biserica. De aceea, scriindu-i, zicea: „Și Bisericii din casa ta”, (vers. 2). Mărturisește apoi apostolul și de o mare supunere din partea acestui bărbat, și că inimile sfinților s-au odihnit într-însul. Și chiar apostolul scriindu-i în epistolă îi poruncește de a-i pregăti găzduire.

Mi se pare deci că la acest Filimon era mai mult un fel de conac sau locuință a tuturor sfinților, decât casă a sa. Acest bărbat minunat deci l-a avut ca slugă pe un oarecare Onisim, care, turând ceva de la stăpânul său, a fugit. Cum că într-adevăr ceva a fost furat, ascultă ce spune apostolul: „Iar de te-a păgubit cu ceva sau îți este dator ceva... eu îți voi plăti”. (vers. 18, 19) Acest Onisim deci venind la Roma pe lângă Pavel și găsim-l pe el în închisoare, s-a bucurat de învățătura lui și acolo a și fost botezat.

Cum că acolo s-a învrednicit de harul botezului, aceasta se învederează din cele ce spune: „Pe care l-am născut fiind în lanțuri”, (vers. 10) siliți a huli și a zice că, de fapt, creștinismul a venit în lume ca să răstoarne totul, căci stăpânii îi eliberează pe robii lor, iar faptul acesta este o silnicie. Să mai spun și altceva? Această epistolă ne mai învață de a nu ne fi rușine de slugi, când sunt virtuose. Căci, dacă Pavel, cel mai minunat dintre toți oamenii, grăiește atâtea pentru slugi, iar aici pentru acest Onisim, cu atât mai mult noi pentru slugile noastre.

Deci, atâtea fiind numirile pe care le scoatem din această epistolă — deși nici n-am spus încă toate — oare o mai găsește cineva de prisos și că în zadar a rost trecută printre celelalte? Și cum n-ar putea fi aceasta cea mai de pe urmă prostie? Să fim cu băgare de seamă, vă rog, la această epistolă scrisă de apostol, că, dacă atâtea am câștigat până acum, mai multe încă vom câștiga și din țesătura (από τής ύφής = din ifosul, din urzirea) ei.

OMILIA I - Filimon

din "Tâlcuiri la Epistola a doua către Timotei, Tit, Filimon"

Pavel, cel pus în lanțuri pentru Iisus Hristos, și fratele Timotei, iubitului Filimon, împreună-lucrător cu noi, și surorii Apfia, și lui Arhip, cel împreună-oștean cu noi, și Bisericii din casa ta: Har vouă și pace, de la Dumnezeu, Tatăl nostru, și de la Domnul Iisus Hristos! (Filimon, vers. 1-3)

Acestea sunt spuse către stăpân pentru sluga lui. De la început deci a înmuiat, așa-zicând, cugetul lui Filimon, nu l-a lăsat să se creadă umilit, mânia i-a stins-o, numindu-se pe sine legat al lui Hristos, l-a adus la compătimire și înduioșare, făcând ca toate cele prezente să pară ca un nimic. Căci, dacă legăturile (lanțurile) pentru Hristos nu sunt o rușine, ci chiar laudă, apoi cu atât mai mult robia sau slujirea nu poate fi o necinste.

Acestea le zice apostolul nu îngâmfindu-se, ci o face din interes, arătând credințioșia lucrului, nu pentru el sau în interesul său, ci pentru credințioși, spre a primi harul mai cu înlesnire aceștia, ceea ce a și spus în alt loc, acolo însă arătând îngrijirea lui cea părintească, iar aici credințioșia.

Nimic nu poate fi mai mare ca această laudă. Cel ce poartă rănilor lui Hristos, după cum zice: „căci eu port în trupul meu semnele Domnului Iisus” (Galateni 6, 17), sau mai bine zis, pe cel ce a fost legat pentru Hristos, cine nu l-ar cinsti? Cine nu ar pleca ochii în jos auzind de legăturile și de rănilor lui Hristos? Cine nu și-ar da și sufletul, de nu cumva și pe vreunul din ai săi?

„Și fratele Timotei.” Mai ia și pe un altul împreună cu el, ca astfel avându-l și pe acela, crezut de cei mai mulți ca vrednic de toată credința, prin aceasta mai mult să se umilească. „Iubitului Filimon, împreună-lucrător cu noi.” Dar dacă este „iubit”, nu este nici o îndrăzneală sau cutezanță din parte-i de a mijloci pentru Onisim, ci e urmarea unei mari prietenii; iar dacă este „împreună-lucrător”, nu numai că nu este rugat pentru asemenea lucruri, ci încă era dator a mulțumi, căci lui și singur mulțumește, fiindcă același lucru îl face. Încât că fără vreo cerere „și o altă pricină este, zice, ca tu să-l ierți; că, dacă Evanghelia este folositoare, iar tu te îndeletnicești cu Evanghelia, apoi nu a fi rugat, ci ești dator a primi cu mulțumire”.

„Și surorii Apfia.” Mi se pare că femeia aceasta era împreună-viețuitoare cu el. Dar tu privește umilința lui Pavel: pentru cererea lui îl ia cu sine și pe Timotei, ba încă nu numai pe bărbat îl roagă, ci și pe femeie, și pe un altul, prieten poate al lor. „Și lui Arhip, zice, cel împreună-oștean cu noi”; voind a face aceasta nu ca din poruncă și nici oarecum supărat dacă poate nu l-ar fi ascultat imediat, ci întocmai ceea ce ar fi făcut un om necunoscut, aceasta o cere a o face și aceia, ca adică să-i asculte rugămintea. Căci pentru a se îndeplini o cerere, nu numai rugămintea multora poate fi de folos, ci și rugămintea către mulți.

De aceea zice: „și lui Arhip, cel împreună-ostaș cu noi”. „Dacă ești împreună-ostaș, zice, ești dator de a și lua parte la acestea.” Acesta este acel Arhip, despre care, scriind colosenilor, zicea: „Spuneți lui Arhip: Vezi de slujba pe care ai primit-o întru Domnul, ca să o îndeplinești”. (Coloseni 4, 17) Mi se pare că acesta era dintre cei rânduiți în cler, și deci și pe el îl ia pe lângă sine pentru rugămintele, ba încă și împreună-ostaș îl numește, ca astfel în tot chipul să-l ajute pe Onisim.

„Și Bisericii din casa ta”, zice. Nici pe slugi nu le-a lăsat la o parte prin această expresie, căci știa el bine că de multe ori chiar și cuvintele slugilor îl pot întoarce pe stăpân, mai ales când cererea este făcută pentru slugi. Cei ce erau mai cu seamă supărați, poate că tocmai aceia erau, dar apostolul nu-i lasă a cădea în invidie, cinstindu-i cu salutarea împreună cu stăpânii lor. Și nici pe stăpân nu-l lasă a se supăra. Dacă i-ar fi numit cu numele lor, l poate că s-ar fi supărat; iar acum că nu i-a numit, nu s-a supărat.

Privește deci cu câtă înțelepciune a găsit mijlocul de a și pomeni de ei, și pe aceia a-i cinsti cu aceasta, în același timp și pe el a nu-l atinge. Numele de Biserică nu-i lasă pe stăpâni a se supăra, dacă se numără la un loc cu slugile, fiindcă Biserica nu cunoaște deosebirea dintre stăpân și slugă, ci îl deosebește pe unul de altul prin fapte bune și păcate. „Deci, dacă este Biserică, zice, nu te supăra că au fost salutate și slugile împreună cu tine, căci „întru Hristos Iisus nu mai este nici rob, nici liber”. (Galateni 3, 28)

„Har vouă și pace.” Prin aceste vorbe i-a adus aminte și de păcatele lui. „Gândește-te, zice, câte ți-a iertat ție Dumnezeu, cum prin har te-ai mântuit; deci, imită-l pe stăpân. Mulțumește-i deci lui.” Cum? Când îl imităm pe stăpânul nostru, rămâne harul împreună cu noi, fiindcă și acel rob care s-a arătat nemilostiv către tovarășul lui ce-i datora o sută de dinari, întrucât nu i-a cerut acei dinari, și harul stăpânului era cu dânsul, iar când i-a cerut, s-a luat de la el harul și a fost dat muncitorului.

**TREBUIE A-I IERTA PE CEI CARE NE GREȘESC ȘI
A AȘTEPTA DE LA DUMNEZEU IERTAREA PROPRIILOR
GREȘELI. SĂ NU-I PREFERAM PE OAMENI ÎNAINTEA
LUI DUMNEZEU ȘI SĂ NE MĂRTURISIM PĂCATELE**

Acestea cugetându-le, iubitorilor, să fim îndurători și iertători către cei care ne greșesc nouă. Greșelile cele ce noi le iertăm altora aici sunt cei o sută de dinari, pe când greșelile noastre față de Dumnezeu sunt mii de talanți, căci voi știți că păcatele se judecă și după valoarea persoanelor. De pildă, eu zic că acela care-l batjocorește pe un cetățean, a greșit desigur, însă nu la fel cu cel care-l batjocorește pe stăpânitor, și mai mult decât acesta cel care-l batjocorește pe stăpânitorul cel mai mare, nu însă tot așa cel care-l batjocorește pe cel mai mic; iar cel care-l batjocorește pe împărat cu atât mai mult, pentru că, deși batjocura este aceeași, totuși prin superioritatea persoanei devine încă mai mare.

Deci, dacă cel care-l batjocorește pe împărat primește pedeapsa cea mai grea pentru, demnitatea persoanei, apoi cel care-l batjocorește pe Dumnezeu de câți talanți va fi răspunzător? Așa că,

deși aceleași greșeli le-am săvârșit și către Dumnezeu, ca și către oameni, totuși nu este nici o asemănare, ci pe câta deosebire este între Dumnezeu și oameni, pe atâta este și între greșelile unora și ale altora. Dar acum eu găsesc că păcatele devin și mai multe, și mai mari, nu numai prin superioritatea persoanei, ci și prin însăși firea lor.

Desigur că înfricoșător și grozav este cuvântul, dar este nevoie a-l grăi, pentru ca cugetul vostru să se miște și să se zguduie, arătând că noi ne temem mai mult de oameni, decât de Dumnezeu, și că-i cinștim mai mult pe oameni decât pe Dumnezeu. Gândește-te bine: cel ce preacurvește știe că Dumnezeu îl vede, și totuși Îl disprețuiește pe Dumnezeu, iar dacă îl vede un om, își stăpânește pofta. Prin aceasta oare nu-i preferă pe oameni lui Dumnezeu? Oare nu-L batjocorește pe Dumnezeu ?

Dar ceea ce este cu mult mai grozav e că de oameni se teme, iar pe Dumnezeu Îl disprețuiește. Când îi vede pe oameni, își stăpânește focul poftei sau mai bine zis, care foc? Nu este foc, ci batjocură, căci, dacă nu este slobod de a se lolosi de acea femeie, desigur că faptul este un foc, acum însă este batjocură și cutezătoare necinstire; când îi vede pe oameni, zic, se oprește din nebunia lui, iar de îndelunga-răbdare a lui Dumnezeu prea puțin se îngrijește.

Și iarăși, cel ce fură știe foarte bine că răpește avutul altuia și, în timp ce pe oameni încearcă a-i înșela, iar către cei ce-l învinovățesc se justifică, ba încă pe lângă justificare mai adaugă și fel de fel de pretexte, iată că pe Dumnezeu neputând a-L convinge, nu se îngrijește deloc, nici nu se sfiește, nici nu-L cinștește. Dacă împăratul ar porunci cuiva să nu se atingă de averea altuia, ba încă să-i dea și din ale sale, desigur că s-ar supune, iar când Dumnezeu ne poruncește să nu răpim și nici să luăm averile altora, noi nu ne supunem. Ai văzut că noi îi preferăm pe oameni înaintea lui Dumnezeu?

Cuvântul este greoi poate și neplăcut, dar arătați prin fapte că este greoi și fugiți de asemenea păcate. Dar dacă nu vă temeți de un asemenea fapt, cum aș putea crede vouă, care spuneți că „ne temem de cuvinte și că ne sperii”? Voi singuri vă îngreuiți prin asemenea fapte, și totuși nici un cuvânt nu faceți. Eu dacă vă vorbesc de lucruri pe care le faceți în realitate, vă supărați. Dar cum să nu fie absurd?

Fie ca toate cele vorbite de mine să nu fie adevărate. Aș voi ca eu singur să capăt batjocură în acea azi, ca unul ce în zadar și fără dreptate v-am batjocorit, decât să vă văd pe voi învinovățiți pentru astfel de păcate. Dar nu numai că voi îi preferați pe oameni lui Dumnezeu, ci și pe alții îi siliți la aceasta. Mulți le-au silit pe slugi; pe unii să se însoare fără voia lor, iar pe alții să facă slujbe absurde sau amorurilor spurcate, sau furțișagurilor, sau lăcomiilor, sau silniciilor, așa că păcatul este îndoit și nici măcar nu pot avea iertare din cauza vreunei strâmtorări oarecare.

Că, dacă tu faci relele fără voie, pentru a îndeplini porunca stăpânitorului, apoi nici așa nu-ți poate fi îndeajuns justificarea, ba încă păcatul îți devine și mai greoi, când tu-i silești pe aceia de a face asemenea fapte. Deci, cam ce iertare poate avea un asemenea om?

Acestea le-am spus nu doar că voiesc a vă judeca și osândi pe voi, ci a arăta cât de datori Îi suntem lui Dumnezeu. Că, dacă și atunci când îl cinștim pe un om mai mult decât pe Dumnezeu, prin aceasta Îl batjocorim pe Dumnezeu, apoi cu cât mai mult când noi protimisim pe oameni

înaintea lui Dumnezeu? Dacă aceleași greșeli făcute oamenilor se arată cu mult mai mari făcute față de Dumnezeu, apoi cu cât mai mult când chiar păcatul prin valoarea sa este mai mare și mai grozav? Să se cerceteze fiecare pe sine și să vadă toate câte face pentru oameni. Am fi foarte fericiți, dacă am face atâtea pentru Dumnezeu, pe câte facem pentru oameni, pentru slava din partea oamenilor, pentru frica sau cinstea ce le dăm lor.

Deci, dacă noi suntem atât de răspunzători, apoi suntem datori de a-i ierta cu toată bunăvoința pe cei ce ne nedreptățesc pe noi și ne răpesc cele ale noastre, și a nu căuta să le facem rău, a nu căuta să ne răzbunăm. A nu ține minte răul este, așa-zicând, calea iertării greșelilor, care nu are nevoie de osteneți, nici de vreo cneltuială de bani, și nici de altceva de acest fel, ci numai de o bună intenție. Nu este nevoie de a fi trimis în călătorie, nici de a trece peste botare și nici de a trece prin primejdii sau necazuri, ci numai de voință.

Ce iertare vom avea pentru cele părute ca anevoioase și grele, când faptul în sine are atâta folos și nici o osteneală, și cu toate acestea nu-l facem? Nu poți disprețui poate banii, nu poți împrăștia averile tale săracilor; dar a voi un bine oarecare nu poți? A te lăsa de nedreptăți nu poți? Chiar dacă poate n-ai fi vinovat de multe păcate, dar dacă Dumnezeu ți-ar porunci să ierți, oare nu ar trebui să ierți? Acum însă fiind și atât de vinovat, tu nu-l ierți pe cel ce ți-a greșit?

Și acestea ți le cere el, din acelea pe care tu le ai. Dacă noi ne-am duce la un datornic al nostru, iar acela, aflând, ne primește, ne cinstește și ne ospătează, ba încă ne arată toată dragostea cu prisosință — fără a se crede prin aceasta dezlegat de plata datoriei ce o are — apoi prin toate acestea el încearcă a ne face îngăduitori în privința cererii acelei datorii; iar tu, datorând atâtea lui Dumnezeu și poruncindu-ți-se a ierta, pentru ca iarăși să iei, nu ierți?

Și de ce, mă rog? Vai! de câtă filantropie ne bucurăm, câtă răutate arătăm în schimb, câtă somnolență, câtă trândăvie! Și cât de ușoară este virtutea! Aici nu este nevoie nici de puterea trupului, nici de avere, nici de bani, nici de stăpânire, nici de prietenie, nici de altceva de acest fel, ci este de ajuns numai a voi, și totul se face, lucru ce are mare folosință.

Te-a supărat poate cutare, te-a bârfit și batjocorit? Gândește-te că și tu multe de acestea faci altora, ba însuși Stăpânului, și deci iartă și treci cu vederea. Gândește-te că zici: „Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri” (Matei 6, 12), gândește-te că, dacă nu ierți, nu vei putea zice aceste cuvinte cu curaj, iar dacă ierți, apoi tu ceri un lucru ce ți se datorește, nu prin natura lucrului, ci prin filantropia celui ce dă. Și ce egalitate poate fi între cele ce le ierți tu celor deopotrivă cu tine, și cele ce ai păcătuit către Stăpânul și pentru care ceri iertare?

Și cu toate acestea ne învrednicim de o astfel de filantropie, fiindcă bogat este El în milă și îndurări! Și ca să-ti arăt că și fără de acestea, și fără de iertare, de la a ierta numai tu singur te folosești, gândește-te câți prieteni ai tu, câte laude de pretutindeni ți se aduc, zicând toți: „Bun om, lesne de împăcat, nu știe a se răzbuna, de îndată ce a fost rănit, s-a și vindecat”. Pe un astfel de om căzut în vreo împrejurare nenorocită, cine nu l-ar milui? Cine nu l-ar ierta greșind? Cine nu i-ar îndeplini cererea ce ar face-o pentru alții? Cine n-ar voi să fie prieten și rob unui astfel de suflet bun?

Da! vă rog, toate să le facem pentru aceasta, și nu numai față de prieteni, nu numai față de neamuri, ci și către slugi. „Lăsând la o parte amenințarea, zice, știind că Domnul lor și al vostru este în ceruri„. (Efeseni 6, 9) Dacă noi iertăm greșelile aproapelui, dacă facem milostenii, dacă suntem smeriți — căci și aceasta iartă păcatele; că, dacă vameșul numai ce a zis: „fii milostiv mie, păcătosului” (Luca 18, 13) și s-a întors la casa sa îndreptățit, cu atât mai mult noi vom putea a ne învrednici de o mare filantropie, dacă vom fi smeriți și cu inima înfrântă, dacă vom mărturisi păcatele noastre, ne vom curăți de murdăria păcatului. Că multe sunt și căile care ne curățesc de păcate!

Deci, iubiților, de pretutindeni să-l războim pe diavol. Nimic greu n-am spus, nimic anevoios. Iartă-l pe cel ce te-a supărat, miluiește-l pe cel sărac, smerește-ți sufletul și, chiar de ai fi cel mai păcătos, vei putea să te învrednicești și de împărăția cerurilor; prin acestea vei curăți toate păcatele și vei șterge toata spurcăciunea. Fie deci ca noi toți curățindu-ne aici toate spurcăciunile păcatelor prin mărturisire, să ne învrednicim bunătăților tăgăduite, prin harul și iubirea Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia împreună cu Tatăl și cu Srântul Duh, se cuvine slava, stăpânirea și cinstea, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin

OMILIA II- Filimon

din “Tâlcuiri la Epistola a doua către Timotei, Tit, Filimon”

Mulțumesc pururea Dumnezeului meu, pomenindu-te în rugăciunile mele, auzind despre dragostea ta și despre credința pe care o ai către Domnul Iisus și către toți sfinții, ca părtășia ta la credință să se facă lucrătoare în deplina cunoștință a oricărei lupte bune, pe care o faceți pentru Hristos Iisus. (Filimon, vers. 4-6)

Nu chiar de la început cere har pentru Onisim, ci mai întâi admirându-l pe bărbat și laudându-l pentru succesele lui, și arătându-i dovada dragostei ce-i purta, prin aceea că făcea totdeauna pomenire în rugăciunile sale de dânsul și spunând că inimile sfinților se odihnesc într-însul, și că de toate ascultă, la urmă pune și cererea lui pentru Onisim, mai ales rugându-l pentru aceasta. Dacă alții izbutesc în cele pentru care se roagă, cu atât mai mult Pavel.

Dacă venind cu rugămintea înaintea altora, era vrednic de a fi ascultat, cu atât mai mult după alții și cerând un lucru ce nu atârna de el, ci de un altul. Apoi, ca să nu se pară că numai pentru aceasta a scris epistola și să nu se spună că, dacă n-ar fi rost Onisim, n-ar fi scris-o, privește cum el a pus și o altă pricină a acestei epistole, mai întâi arătând dragostea lui și după aceea poruncindu-i acestui Filimon de a-i pregăti gazdă.

„Auzind despre dragostea ta”, zice. Admirabil este aceasta și cu atât mai mult decât dacă ar fi rost de față să-l vadă. Este învederat deci că aceasta venea din măreția dragostei lui, care s-a făcut tuturor cunoscută și a ajuns până la dânsul, deși nu mică este distanța de la Roma până la Frigia, și acolo mi se pare că era și Arhip, căci colosenii erau în Frigia, către care scriind, zicea: „Și după ce scrisoarea aceasta se va citi de către voi, faceți să se citească și în Biserica laodicienilor, iar pe cea din Laodiceea să o citiți și voi” (Coloseni 4, 16), așa că Laodiceea era cetate a Frigiei.

„Mă rog, zice, ca părtășia ta la credință să se facă lucră toare.” Ai văzut cum el mai întâi dă și apoi ia, și cum mai înainte de a cere harul, îi dă pe al său cu mult mai mare? „Ca părtășia ta la credință să se facă lucrătoare în deplina cunoștință a oricărei fapte bune, pe care o faceți pentru Hristos Iisus”, adică „să faci toată fapta bună și nimic să nu-ți lipsească”, căci numai așa credința este lucrătoare, când are fapte pe lângă sine, după cum zice: „căci credința fără de fapte moartă este”. (Iacov 2, 26) Și n-a zis: „credința ta” și: „părtășia ta la credință”, unindu-l pe dânsul cu sine și compunând un trup, iar prin aceasta încă mai mult făcându-l de a se smeri. „Dacă ești părtaș prin credință, zice, ești dator de a fi părtaș și în altele.”

Căci am avut multă bucurie și mângâiere, din dragostea ta, întrucât inimile sfinților s-au odihnit prin tine, frate. (vers. 7) Nimic nu poate mulțumi pe cineva atât de mult, ca a i se arăta binefacerile ce le dă altora și mai cu seamă când el este mai în semnat decât aceia. Și n-a spus: „dacă altora faci atâtea binefaceri, cu atât mai mult mie”, ci în alt fel își răurește vorba, deși de altfel tot aceasta a lăsat să se înțeleagă, adică: „tu singur mi-ai dat curaj, din cele ce ai făcut cu alții”.

„Și multă mângâiere”, adică „nu numai că ne pare bine, ci ne și mângâiem, căci aceia sunt membre de ale noastre. Deci, dacă trebuie a fi o așa de mare conglăsuire între creștini, încâl cei ce sunt în scârbe și necazuri să se odihnească prin alții, și chiar de nu s-ar bucura de altceva, cel puțin să se bucure de aceia, ca de un trup binefăcător, apoi cu atât mai mult ne-ai odihni pe noi”.

Și n-a zis: „te îndupleci, îi ascuți în păsurile lor”, ci încă mai mult, și cu mai multă emfază: „întrucât inimile sfinților s-au odihnit prin tine, frate”, ca și cum ar spune cineva pentru un copil iubit și dorit de părinții săi. Astfel, dragostea și iubirea fiască de care se bucură îl arată pe dânsul ca foarte iuțit de dânsii.

De aceea, deși având întru Hristos tot dreptul să-ți poruncesc ce se cuvine, (vers. 8) Privește cum se asigură, ca nu cumva ceva cât de mic din cele vorbite să-l atingă pe auditor sau să-l nemulțumească. De aceea, mai înainte de a-i zice: „îți poruncesc ție” — ceea ce ar fi fost aspru, deși spusă din dragoste, și îndeajuns de a-l mângâia — pune totuși o mare grabă de a îndrepta vorba, zicând: „multă îndrăzneală având”, ceea ce îl arată pe Filimon a fi fost un bărbat însemnat, adică „tu mi-ai dat această îndrăzneală”.

Și nu numai aceasta, dar și expresia: „întru Hristos” este zisă, nu ca și cum acela ar fi fost cel mai strălucit în lume sau cel mai puternic, ci pentru credința cea întru Hristos. Și numai după aceasta pune expresia: „îți poruncesc ție”, precum și cealaltă: „ce se cuvine”, adică „lucru cu drept cuvânt, lucru ce ești dator a-l face”. Și privește prin câte țese această idee. „Altoră făcând bine, zice, faci și mie”, apoi expresia pentru Hristos, că lucrul ești dator a-l face și că dragostea dă, iar nu ia.

Pentru dragoste, îți fac mai degrabă o rugămintă (vers. 9), ca și cum parcă ar zice: „știu bine că și poruncind aduc lucrul la îndeplinire prin puterea ce o am și prin faptele petrecute mai înainte, dar fiindcă eu pun multă râvnă pentru aceasta, mă rog”. Pe amândouă le-a arătat deodată: și că are multă îndrăzneală într-însul — căci i-a poruncit — în același timp și că îi pretinde acest lucru, pentru care îl roagă.

Așa cum sunt eu, Pavel, ca un bătrân. Vai! câte vorbe umiltoare! Pavel considerat prin calitatea persoanei, prin vârsta lui, că este bătrân, iar mai presus de toate prin ceea ce-l îndreptăța mai mult decât orice, că este și pus în lanțuri pentru Iisus Hristos. Dar cine nu l-ar fi primit pe luptătorul pentru Hristos și pe încununatul cu mâinile întinse? Cine, văzându-l legat pentru Hristos, nu i-ar fi făcut hatârul?

Deci, după ce îi pregătește sufletul printr-atâtea, nu deodată pune înaintea numelui lui Onisim, ci după ce face mai întâi atâtea cereri. Că voi știți cum sunt supărările și mâniile stăpânilor contra slugilor fugite, și mai ales când împreună cu fuga lor este și vreo tâlhărie, cum, chiar buni de ar fi acei stăpâni, totuși li se sporește mânia.

Această mânie deci, prin toate cele zise, apostolul a îmblânzit-o mult. Și după ce mai întâi îl convinge de a fi gata pentru orice slujbă și după ce-i pregătește sufletul spre toată supunerea și ascultarea, la urmă adaugă și rugămintea lui, zicând:

Te rog pe tine și apoi cu mari laude: pentru fiul meu, pe care l-am născut fiind în lanțuri, Onisim. (vers. 10) Iarăși pune înaintea legăturilor lui care sunt atât de umiltoare. Aici, în fine, pune și numele lui, și nu numai că i-a stins orice mânie, ci încă l-a făcut de a se și veseli. „Nu l-aș fi numit eu fiu, zice, dacă nu mi-ar fi fost de mare folos.”

După cum l-a numit pe Timotei, l-a numit și pe Onisim. Și de multe ori, arătându-și dragostea părintească, „l-am născut, zice, fiind în lanțuri”, el îl ațâță pe Filimon prin durerile nașterii, așa că și pentru aceasta este vrednic de a se bucura de multă cinste, căci a fost născut în aceleași legături, în aceleași ispite pe care apostolul le-a suferit pentru Hristos.

„Onisim, cel ce altădată nu-ți era de folos”. (vers. 11) Privește câtă înțelepciune, cum mărturisește păcatul lui și cum prin aceasta i-a stins orice mânie. „Știu bine, zice, că nu-ți era de folos, dar acum și ție, și mie (este) de folos. N-a zis: „îți va fi ție de bună treabă”, ca nu cumva acela să îl contrazică, ci introducând și persoana sa, prin aceasta a făcut ca speranțele să fie mai vrednice de credință. „Dar acum, zice, și ție, și mie de folos.”

Dar dacă lui Pavel îi era de bună treabă, lui, care cerea atâta exactitate, apoi cu atât mai mult lui Filimon. „Pe acesta ți l-am trimis.” Și prin aceste cuvinte i-a stins mânia, când spune că l-a trimis înapoi la stăpân. Stăpânii mai cu seamă atunci se mânie, când sunt rugați pentru cei ce nu sunt de față, așa că și prin aceasta mai mult l-a îmblânzit.

„Pe acesta ți l-am trimis”, iarăși pune numele alături de o expresie care este cu mult mai fierbinte decât „fiul”. A zis: „fiul”, a zis și: „l-am născut”, voind prin aceasta a arăta că mai mult trebuie a-l iubi, de vreme ce l-a născut în ispite și în necazuri. Cum că mai cu seamă pentru acei copii suntem aprinși de dragoste, pe care îi naștem în primejdii, se vede și de acolo când, de pildă, zice Scriptura: „Vai, Varohavil” (Icabod — „S-a dus slava lui Israel”) (I Regi 4, 19-22), și iarăși când Rahil spune de Veniamin: „Fiul durerii mele”. (Facere 35, 18)

Pe acesta ți l-am trimis, pe el însuși, adică inima mea; primește-l. (vers. 12) Prin aceste cuvinte arată marea lui iubire pentru Onisim. Nu spune: „să nu te mânie pe el”, ci: „primește-l”, adică, el nu este vrednic nu numai de iertare, ci și de cinste. Pentru ce, oare? Fiindcă a devenit fiul lui

Pavel. Eu voiam să-l țin la mine, ca, în locul tău, să-mi slujească mie, care sunt în lanțuri pentru Evanghelie, (vers. 13) Ai văzut câte a făurit el mai întâi, și numai după aceea l-a adus iarăși în cinstea stăpânului său? Privește apoi cu câtă înțelepciune face aceasta, cum și pe acela îl face răspunzător, dar și pe acesta îl cinstește.

„Ai găsit ocazie, zice, de a-mi da slujba ta printr-însul.” Aici arată că apostolul l-a avut în vedere mai mult pe Filimon decât pe Onisim și că mult îl cinstea pe el. Dar n-am voit să fac nimic fără de încuviințarea ta. (vers. 14) Aceasta mai ales îl îngâmfează pe cel cinstit, când chiar având nevoie de un lucru, totuși nimic nu face fără știința aceluia; iar de aici izvorăsc două bunuri: și aceștia câștigă, și acela e mai sigur și mai apărat de orice hulă. Și n-a zis: „ca să nu-ți fie silă”, ci ca (fapta ta cea bună) să nu fie ca de silă. „Știam eu bine, zice, că și de n-ai fi aflat sau ai fi aflat fără de veste, totuși nu te-ai fi supărat; cu toate acestea, fără de voia ta n-am voit să fac nimic”, „ca să nu fie ca de silă”.

Căci poate pentru aceea a fost despărțit de tine câtva timp, ca veșnic să fie al tău, dar nu ca un rob. (vers. 15-16) Bine a zis el „poate” ca să-l miște pe stăpân, căci fuga lui s-a petrecut din obrăznicie sau dintr-un cuget stricat, iar nu din intenție, și de aceea apostolul zice „poate”. Și n-a zis: „de aceea a fugit”, ci: „s-a despărțit”, întrebându-l un cuvânt care sună mai plăcut la auz. Și n-a zis: „s-a despărțit pe sine”, căci nu a lui a fost născocirea aceasta de a se duce acolo sau aici, ci după cum zicea și Iosif, justificându-se pentru frații săi: „Dumnezeu m-a trimis înaintea voastră” (Facerea 45, 5), adică vicleșugul lor l-a întrebuit în bine, tot așa și cu Onisim.

„Că poate pentru aceasta, zice, s-a despărțit pentru un timp.” Și timpul îl mărginește, și păcatul îl mărturisește, și apoi de îndată trece la iconomia faptului. „Ca veșnic să fie al tău”, zice, adică nu numai în timpul de acum, ci și în viitor; ca să-l ai întotdeauna, și nu ca slugă, ci mai cinstit decât o slugă; slugă fiind, însă să-l ai mai mult ca pe un frate. Așa că ai câștigat și de la timp și chiar prin calitate, iar după aceasta nu va mai fugi.”

„Ca veșnic să fie al tău”, în loc de „să te bucuri de el”. Dar nu ca un rob, ci mai presus de rob, ca pe un frate iubit, mai ales pentru mine. „Cu puțin timp mai înainte ai pierdut o slugă pentru un timp oarecare, zice, iar acum ai găsit pe un frate nu numai al tău, ci și al meu.” Aici este cea mai mare calitate, căci „dacă este fratele meu, zice, nici tu nu vei fi rușinat”. Deci, prin expresia: „fiu”, el a arătat dragostea lui părintească, iar prin aceea de: „frate”, favoarea cea mare și egalitatea.

NOI TREBUIE A LE IERTA PE SLUGI ȘI A NU LE ADUCE ÎN DEZNĂDĂJDUIRE. DESPRE SMERENIE, DESPRE CEI TREI TINERI ȘI DESPRE PROROCUL DANIEL

Acestea n-au fost scrise la întâmplare, ci ca să nu le deznădăjduim pe slugi și nici ca stăpânii să-i certe prea tare, ci să ne deprindem de a le ierta greșelile slugilor; să nu fim pururea cu asprime față de ele, să nu ne rușinăm de dânsle și să le avem tovarăși în toate, mai ales când sunt bune. Că, dacă Pavel nu s-a rușinat chiar de a-l numi fiu pe Onisim, și frate, și iubit, apoi cum ne-am rușina noi? Și ce spun eu de Pavel? Stăpânul lui Pavel nu se rușinează a numi pe slugile noastre până și frații lui, și noi să ne rușinăm?

Privește cum ne cinstește pe noi; le numește frații săi pe slugile noastre și prieteni, și împreună-moștenitori. Iată unde s-a pogorât! Deci, chiar de am face totul, oare am putea fi desăvârșiți? Nimic nu vom putea, chiar de am face totul, și chiar de am ajunge la cea mai mare umilință, căci și atunci ne mai lipsește ceva. Și de ce, oare? Spune-mi! Pentru că, orice ai face tu, faci pentru frații tăi, pe când stăpânul a făcut pentru slugile tale.

Ascultă și te cutremură! Niciodată nu te vei îngâmfa, având smerenia cea adevărată. Poate că veți râde de cele spuse, întrebând dacă smerenia îngâmfează pe cineva. Dar nu vă mirați, căci îl îngâmfează pe om când nu este adevărată smerenie. Cum și în ce fel? Apoi și aceasta este ceva drăcesc.

Precum sunt mulți care par că nu sunt stăpâniți de slavă deșartă, și totuși sunt stăpâniți de acea patimă, tot așa și smerindu-se cineva se îngâmfează, prin aceea că el cugetă lucruri mari de dânsul. De pildă: a venit la tine un frate sau o slugă oarecare, l-ai primit în casa ta, i-ai spălat picioarele, dar imediat ai cugetat în sine lucruri mari, zicând: „Am făcut ceea ce nimeni n-a mai făcut, am câștigat smerenia”.

Deci, când rămâne cineva în smerenie? Când își aduce aminte de porunca lui Hristos, care zice: „Când veți face toate cele poruncite vouă, să ziceți: Suntem slugi netrebnice” (Luca 17, 10), și iarăși de porunca dascălului lumii, care zice: „Eu încă nu socotesc să o fi cucerit”. (Filipeni 3, 13) Cel ce este convins că n-a făcut nimic mare, oricâte ar face, numai acesta este cu adevărat cel ce se smerește, cel ce nu crede că încă a ajuns la sfârșit.

Mulți s-au îngâmfat din umilință. Dar și noi pătimim aceasta. Ai făcut ceva din smerenie? Să nu cugeti lucruri mari, căci atunci totul ai pierdut. De felul acesta a fost fariseul; s-a trufit fiindcă dădea săracilor a zecea parte, și a pierdut totul. Însă nu tot așa a pățimit vameșul. Ascultă-l pe Pavel care zice: „Nu mă știu vinovat cu nimic, dar nu întru aceasta m-am îndreptat”. (I Corinteni 4, 4) Ai văzut că el nu s-a îngâmfat pe sine, ci în tot felul se smerea și se înjosea, deși ajunsese în cea mai înaltă sfințenie?

Și cei trei tineri deși se găseau în mijlocul cuptorului și în foc, iată ce ziceau: “Că am păcătuit, că am făcut fărădelege, depărtându-ne de Tine”. (Cântarea celor trei tineri, vers. 5) În acest fel are cineva inimă înfrântă, și de aceea puteau să zică: „Ci cu suflet zdrobit și cu duh umilit să fim primiți de Tine”. (Cântarea celor trei tineri, vers. 15) Astfel că și după ce au căzut în cuptor erau foarte smeriți, ba încă mai smeriți ca înainte de a cădea. Fiindcă vedeau minunea făcută cu dânșii, și crezându-se pe dânșii nevrednici de mântuire, au fost cuprinși de o mare smerenie, căci, când ne convingem că ni s-a făcut bine fără să fim vrednici, atunci mai cu seamă ne umilim.

Deși, de altfel, dânșii ce binefacere oare au primit fără să o merite? S-au dat pe sine focului, în timp ce alții păcătuiau; erau încă tineri, și totuși nu au cârtit, nici nu s-au mâniat și nici n-au zis: „Ei! și ce bine este de noi, că-I slujim lui Dumnezeu? Acest împărat este necucernic, și totuși a devenit stăpânul nostru. Dar nu numai atâta; cu ce ne-am folosit noi închinându-se lui Dumnezeu? Împreună cu idolatrii suntem pedepsiți de idolatru, în robie am fost aduși, din patrie am fost scoși, din libertate și din toate cele părințești; robi și slugi am ajuns, slujim unui împărat barbar”. Nimic din toate acestea n-au zis; însă, ce? „Păcătuit-am, făcut-am fărădelege.” Dar și

rugăciunea n-o făceau pentru dânșii, ci pentru alții. „Tu ne-ai dat unui rege nedrept, cel mai rău care este pe pământ”. (Cântarea celor trei tineri, vers. 8)

Și iarăși Daniel fiind azvârlit în groapa leilor a doua oară, zicea: „Adusu-Ți-ai aminte de mine Dumnezeu”. Și de ce nu și-ar fi adus aminte, Daniele, când tu L-ai slăvit pe dânsul înaintea împăratului, zicând: „Și mie, nu prin înțelepciunea care ar fi în mine” (Daniel 2, 30), și când ai fost aruncat în groapa leilor pentru că n-ai ascultat de porunca acelui împărat viclean? Pentru ce, dar, nu și-ar fi adus aminte tocmai pentru aceasta? Nu oare pentru dânsul ai fost aruncat acum în groapa leilor? „Da! răspunde el; însă sunt dator pentru multe.”

Dar atunci ce am putea spune noi? Ascultă-L și pe David ce spune: „Iar dacă El îmi va zice: «Nu mai este bunăvoința Mea cu tine», atunci iată-mă, facă cu mine ce va binevoi” (II Regi 15, 26), deși avea cu sine mii de isprăvi. Și Eli zice: „El este Domnul; facă, dar, ce va binevoi”. (I Regi 3, 18) Aceasta este datoria slugilor recunoscătoare, nu numai când primesc binefaceri, ci și nenorociri, ca și în strâmtorări, totul să-I atribuie Lui. Și cum să nu fie absurd, când noi îl lăsăm pe stăpân ca să-și bată slugile, știind că îi cruță ca fiind ai lor, și Dumnezeu nu va cruța?

Aceasta și Pavel, lăsând a se înțelege, zicea: „Că de trăim, pentru Domnul trăim, și dacă murim, pentru Domnul murim. Deci, și dacă trăim, și dacă murim, ai Domnului suntem”. (Romani 14, 8) Nimeni dintre noi nu ne cruță mai mult ca Dânsul, Care ne-a adus la viață din ceea ce eram, Care răsare soarele, Care plouă, Care entuziasmează sufletul, Care L-a dat pe Fiul Său pentru noi. Dar precum am zis, și pentru care toate acestea sunt spuse, să ne smerim precum trebuie, să fim cu cumpătate precum trebuie, și această smerenie sau cumpătate să nu fie pentru noi pricină de îngâmfare.

Ești smerit? Și poate mai smerit decât toți oamenii? Nu cugeta pentru aceasta lucruri mari despre tine, nici pe alții să-i iei în derâdere, ca nu cumva să pierzi lauda ce ai avea-o. De aceea ești smerit, pentru ca să scapi de prostie, iar dacă prin smerenie cazi în prostie, mai bine nu te-ai mai smeri. Căci ascultă ce spune Pavel: „Ci păcatul, ca să se arate păcat, zice, mi-a adus moartea, prin ceea ce a fost bun, pentru ca păcatul, prin poruncă, să fie peste măsură de păcătos”. (Romani 7, 13)

Când îți vine în minte de a te admira pe tine singur pentru smerenie, gândește-te la Stăpânul tău, unde S-a pogorât cu smerenia, și nu te vei mai admira, nici nu te vei mai lăuda pe tine însuți, ci încă vei râde singur de tine, ca unul care n-ai făcut nimic. Consideră-te pe tine datornic pentru toate cele ce ai face. Adu-ți aminte acea parabolă: „Cine dintre voi, având o slugă la arat sau la păscut turme, îi va zice când se întoarce din țarină: Vino îndată și șezi la masă? Oare, nu-i va zice: Pregătește-mi ca să cinez și, încingân-du-te, slujește-mi până ce voi mânca”? (Luca 17, 7-8) Oare nu le avem pe slugi ca să ne slujească nouă?

Dumnezeu însă ne-a acordat acest dar, nu ca să-I slujească Lui, ci ca să facă interesul nostru. Dar noi nu trebuie a sta față de Dânsul ca și cum i-am face hatârul, ci ca îndeplinindu-ne datoria, fiindcă datorie este cu adevărat tot ceea ce facem. Dacă voim ca robii cumpărați cu bani să viețuiască tot timpul pe lângă noi și să avem tot ceea ce au dânșii, cu cât mai mult Cel ce ne-a adus la viață din ceea ce nu eram are acest drept, El care ne-a răscumpărat cu scumpul Său sânge.

A plătit prețul răscumpărării pentru noi, atât cât cineva n-ar fi plătit nici pentru fiul său: Și-a vărsat sângele Său.

Deci, dacă am avea mii de suflete și le-am depune pe toate, oare i-am răsplăti deopotrivă? Deloc! Și de ce? Pentru că El a făcut aceasta nu ca și cum ar fi fost dator, ci totul a făcut din har, iar noi facem pentru că suntem datori. El fiind Dumnezeu, S-a făcut rob pentru noi, și nefiind sub stăpânirea morții, a devenit sub stăpânirea morții găsindu-se în trup, iar noi chiar de n-am pune sufletele noastre pentru Dânsul, totuși le vom da după legea naturii, și fără de voie ne vom despărți de dânsul după puțin timp. Tot așa și cu banii, pe care, dacă nu-i vom da pentru dânsul, la ducerea noastră de aici îi vom da de nevoie. Tot așa și cu umilința, chiar de nu ne-am smeri pentru Dânsul, totuși prin supărări, prin nenorociri, prin stăpânirile lumii ne vom smeri.

Ai văzut cât de mare este harul? N-a zis: „Ce lucru mare fac muceniciei? Că și de n-ar muri pentru mine, totuși vor muri negreșit”, ci recunoaște marea lor jertfă, că de bunăvoie dau ceea ce cu puțin mai în urmă vor da fără voie, după legea naturii. N-a zis: „Ce lucru mare fac cei ce împart averile la săraci? Că numaidecât le vor da și fără voia lor”, ci recunoaște și acestora marele merit, și nu se rușinează, ci mărturisește în auzul tuturor, că el, stăpânul, a fost hrănit de slugi. De altfel, și aceasta este slava stăpânului: de a avea slugi recunoscătoare; și aceasta este slava stăpânului: de a-l iubi atât de mult slugile; și aceasta este slava stăpânului: de a-și însuși cele ale slugilor; și aceasta este slava stăpânului: de a nu se rușina de a fi mărturisit de toți.

Deci, iubiților, să ne rușinăm de o atât de mare dragoste a lui Hristos către noi și să ne înfierbântăm și noi de dragostea Lui. Chiar de ar fi cineva smerit sau om de rând, să audă că El ne iubește pe noi, și atunci mai mult decât toți ne vom înfierbânta către Dânsul și-L vom avea în cinste mare, și-L vom iubi. Stăpânul nostru ne iubește atât de mult, și noi nu ne mișcăm? Nu, vă rog, să nu devenim atât de trândavi pentru mântuirea sufletelor noastre, ci să o iubim și să ne interesăm după putere pentru câștigarea ei.

Toate să le punem pentru iubirea Lui: și suflet, și bani, și slavă, și orice, să le punem, zic, pentru mântuirea noastră, cu bucurie, cu bunăvoință, cu veselie, nu ca și cum i-am da Lui ceva, ci ca și cum ne-am da nouă înșine. Aceasta este legea celor ce iubesc: își închipuie că întâmpină binele, când ei întâmpină numai rele pentru cei iubiți. Astfel deci să ne găsim și noi față de Stăpânul nostru, ca să ne învrednicim și de bunurile viitoare, prin Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia împreună cu Tatăl și cu Sfântul Duh, se cuvine slava, stăpânirea și cinstea, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

OMILIA III - Filimon

din “Tâlcuiri la Epistola a doua către Timotei, Tit, Filimon”

Deci, dacă mă socotești părtaș cu tine, primește-l pe el, ca pe mine. Iar de te-a păgubit cu ceva sau îți este dator ceva, pune aceasta în socoteala mea. Eu, Pavel, am scris cu mâna mea; eu îți voi plăti, ca să nu-ți spun că și tu îmi ești dator cu tine însuși. (Filimon, vers. 17-19)

Nici un lucru nu știa a-l sfârși atât de bine, ca a nu le spune pe toate deodată. Căci privește după câte laude și după câtă pregătire sau, mai bine zis, după câtă țesătură de vorbe, a pus în fine

această idee mare. După ce a spus că „este fiul meu, că este tovarăș al Evangheliei, că ești departe de frate și că îl ai ca pe un frate”, la urmă a adăugat: „ca pe mine”, și nu s-a rușinat de aceasta Pavel. Căci cel ce nu se rușinează a fi numit slugă a credincioșilor, ba încă și mărturisirea aceasta, cu atât mai mult nu s-ar fi dat în lături de a-l numi frate, și chiar mai mult decât frate.

„Ca pe mine”, adică „dacă cugeti la fel cu mine, dacă același țel îl urmărești, dacă mă crezi prieten, primește-l pe el, ca pe mine însumi”. Și privește tocmai unde a pus el nedreptatea suferită de Filimon, căci mai cu seamă paguba de bani este cea care-i supără pe oameni. Deci, ca nu cumva să-l învinovățească pe Onisim — mai ales că poate cheltui banii furați — ce zice el? Nu spune: „dacă a furat ceva”, ci: „de te-a păgubit cu ceva”.

A mărturisit și greșeala în același timp, dar nu o greșeală de slugă, ci de prieten către prieten, făcând uz de expresia: nedreptate, în loc de: furt. „Pune aceasta în socoteala mea”, zice, adică „datoria aceea să o pui în socoteala mea”. Apoi, adaugă cu o mare grație duhovnicească: „Eu, Pavel, am scris cu mâna mea”, expresie și sfioasă, în același timp și grațioasă, dacă pentru aceasta nu s-a dat în lături, el, Pavel, de a da până și scrisoare la mână, că-și va primi paguba. Prin aceasta l-a scăpat de o mare supărare și pe Onisim, zicând: „am scris cu mâna mea”. Nimic nu poate fi mai aprins ca o asemenea dragoste, nimic mai însemnat, nimic mai plăcut. Câtă îngrijire pune el pentru un om!

„Ca să nu-ți spun că și tu îmi ești dator cu tine însuți”, zice. Aceasta a făcut-o el nu cum s-ar brodi, căci, ca să nu se pară că ar fi o batjocură pentru Filimon, dacă poate nu s-ar fi încurajat și ar fi cerut de la el iertarea aceluia furt, iată cum întoarce vorba: „Ca să nu-ți spun că și tu îmi ești dator cu tine însuți”, adică „nu numai cele ale tale, ci chiar și tu singur”. Dar și aceste cuvinte le-a zis apostolul din marea lui dragoste și din motivul prieteniei, precum și pentru că avea mare curaj față de dânsul. Și privește cum pretutindeni se îngrijește de amândouă: și de a cere cu multă siguranță de reușită, iar pe de altă parte ca aceasta să nu fie ca o dovadă de un prea mare curaj către acela.

Da, frate. (vers. 20) Ce este aceasta: „Da, frate”? „Primește-l pe dânsul ca pe mine”, zicea, cu puțin mai înainte. Lăsând deci la o parte gluma aceea grațioasă, se întoarce iarăși la cele dinainte, la cele însemnate — deși, de altfel, chiar glumele sfinților sunt însemnate - Da, frate, eu te rog, fă-mi binele acesta. În Domnul, adică „Domnului să-I dai mulțumire, și nu mie”. Liniștește inima mea, adică dragostea mea cea pentru tine.

Bine încredințat de ascultarea ta, ți-am scris ție. (vers. 21) Dar oare ce piatră nu ar muia cuvintele acestea? Ce fiară sălbatică n-ar împlânzi acestea și n-ar pregăti-o de a primi cu plăcere? După ce a mărturisit de atâtea isprăvi ale lui, nu se dă în lături de a se justifica iarăși. Nu spune la întâmplare, nici poruncind și nici cu oarecare îngâmfare, ci „bine încredințat de ascultarea ta, ți-am scris ție”, zice. Ceea ce a spus la început: „multă îndrăzneală având” (deși având întru Hristos tot dreptul), aceasta o spune și aici la sfârșitul epistolei: știind că vei face chiar mai mult decât cele ce-ți spun. Zicând aceasta, l-a și ațâțat în același timp, fiindcă s-ar fi rușinat desigur Filimon, dacă apostolul avea o astfel de părere despre dânsul, că va face și mai mult decât grăiește, el să nu facă așa.

Ci odată cu aceasta pregătește-mi loc de găzduit, fiindcă nădăjduiesc că, prin rugăciunile voastre, voi fi dăruit vouă. (vers. 22) Și aceasta venea din marele lui curaj, și mai cu seamă o zicea pentru Onisim, ca dâșii să nu se trândăvească, ci să cunoască deci că fără greș el venind va auzi cele despre dânsul, ca orice răzbunare să o alunge de la dâșii, și să-l ierte pe Onisim. Mare era cinstea și grația ce le-o făcea, a-l avea printre dâșii pe Pavel, pe Pavel la o vârstă atât de înaintată, pe Pavel după legăturile sale din Roma! A se ruga dâșii pentru Pavel era o dovadă a dragostei lor către dânsul. „Că, dacă voi fi și în primejdii - de nu cumva sunt și acum - totuși mă veți vedea, dacă vă veți ruga pentru mine”, zice.

Te îmbrățișează Epafras, cel închis împreună cu mine pentru Hristos Iisus. (vers. 23) Acesta era cel trimis la coloseni, așa că și de aici se învederează că Filimon era printre coloseni. Prin expresia: „cel închis împreună cu mine”, lasă a se înțelege că și apostolul se găsea în mare necaz, încât, dacă nu pentru Onisim, cel puțin pentru Epafras să fie auzit, căci cel ce era în necazuri, și totuși și-a lăsat pe ale sale și se îngrijește de ale altora, merită să fie ascultat. De altfel, prin aceasta apostolul îl ațâță și pe Filimon, că, dacă concetățeanul său cel împreună rob cu Pavel, și încă pătimește împreună, cu atât mai mult Filimon, care până acum încă nici pe sluga sa n-a iertat-o. „Cel închis împreună cu mine pentru Hristos Iisus”, în loc de: „pentru Hristos”.

Marcu, Aristarh, Dimas, Luca cei împreună-lucrători cu mine. (vers. 24) Dar, oare, de ce pune Luca tocmai la urmă, deși aiurea zice: „Numai Luca este cu mine”? (II Timotei 4, 11) Și tot acolo spune că Dimas l-a lăsat, iuțind veacul de acum. Acestea deși s-au spus aiurea, cu toate acestea nu trebuie a le lăsa necercetate sau a le trece cu vederea cum s-ar întâmpla. Cum deci de spune că se închină lui Filimon cel care-l părăsise pe apostol? „Erast a rămas în Corint” (II Timotei 4, 20), zice.

L-a adăugat aici și pe Epafras, care era cunoscut lor, și pe Marcu cel minunat; dar de ce a pus pe Dimas? Poate că după aceasta a devenit trândav, când desigur a văzut marile primejdii. Luca, fiind cel mai de pe urmă trecut aici, a devenit cel dintâi. Cu aceștia deci îi salută pe Filimon și pe cei ai casei sale, făcându-i cu băgare de seamă la cererea sa, ba încă îi numește și împreună-lucrători ai săi, iar prin aceasta face binevoitor pe Filimon la cererea sa. Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu duhul vostru! Amin. (vers. 25)

**DESPRE RUGĂCIUNE, CUM CĂ ESTE UN MARE BUN ȘI CĂ
TREBUIE A CERE RUGĂCIUNILE PREOȚILOR,
ȘI A FACE CELE VREDNICE DE BINECUVÂNTARE.
CĂ DUMNEZEU ESTE BUN ȘI IUBITOR DE OAMENI**

Cu rugăciune a încheiat epistola sa. Rugăciunea este un mare bun și un păzitor mântuitor al sufletelor noastre. Dar este un mare bun numai atunci când facem lucruri vrednice de rugăciune, și nu ne arătăm nevrednici de dânsa. Deci, tu când te apropii de preot, iar el îți zice: „Dumnezeu să te miluiască, fiule”, că nu te încurajez numai în vorbe, ci pune alături și fapte, adică fă cele vrednice de milă. „Dumnezeu să te miluiască, fiule”, zice, și dacă tu vei face cele vrednice de binecuvântare, vei fi binecuvântat; adică, dacă îl vei milui pe aproapele, căci de cele ce voim a ne învrednici de la Dumnezeu, pe acelea suntem datori a le împărtăși aproapelui nostru.

Dar dacă pe aproapele nostru îl lipsim de acestea, cum voim a ne învrednici de ele? „Fericiți cei milostivi, zice, că aceia se vor milui”. (Matei 5, 7) Că, dacă oamenii îi miluiesc pe cei milostivi, cu atât mai mult Dumnezeu; pe când pe cei nemilostivi, nici oamenii nu-i miluiesc. „Căci judecata este fără milă pentru cel care n-a făcut milă” (Iacov 2, 13), zice. Bine este, oare? Deci, de ce nu-i dai altuia? Voiești a fi iertat de păcate? De ce tu nu ierți celui ce ți-a greșit? Te apropii cerând de la Dumnezeu Împărăția cerurilor, iar tu, fiind rugat, nu dai nici argint măcar.

De aceea nu suntem miluiți, fiindcă nu miluim. „Pentru ce? zici tu; tocmai aceasta este milă, de a te milostivi spre cei nemilostivi.” Pentru ce, mă rog? Că acela care se poartă cu filantropie către cel crud și nemilostiv, și care arată mii de rele față de aproapele său, cum ar putea fi milostiv? „Dar ce? zici tu: oare botezul nu ne-a mântuit de rele, pe noi, care am făcut mii de păcate?” Ne-a mântuit de acelea, nu ca să le facem iarăși, ci ca să nu le mai facem deloc. „Noi, care am murit păcatului, cum vom mai trăi în păcat? Oare, atunci să păcătuim fiindcă nu suntem sub lege?” (Romani 6, 2, 15) La care răspunde: „Nicidecum!”.

De aceea te-a izbăvit de acelea, pentru ca niciodată să nu te mai întorci la acea necinste. Pentru că și doctorii îi scapă pe cei bolnavi de friguri, nu pentru ca să abuzeze de sănătate, spre înrăutățirea bolii lor și dezordinea vieții, căci atunci mai bine era să rămână bolnavi, dacă ar trebui să se însănătoșească cineva pentru aceea, ca iarăși să se pună în pat, ci pentru ca, aflând relele bolii, să nu mai cadă în friguri, ca să se găsească mai în siguranță cu sănătatea, ca, în fine, toate să facă pentru câștigarea și păstrarea ei.

„Dar, zici tu, unde este filantropia lui Dumnezeu, dacă ar urma ca pe cei răi să nu-i mântuiască?” De multe ori îi aud pe mulți vorbind de acestea, că El este filantrop și că-i mântuiește pe toți. Deci, ca nu cumva să ne amăgim pe noi înșine - mai ales că îmi aduc aminte că v-am făgăduit aceasta - haide ca astăzi să mișcăm vorba în acea parte. V-am vorbit vouă în trecut despre gheena și am amânat vorba despre filantropia lui Dumnezeu, iar astăzi e bine ca să îmi împlinesc făgăduința.

Cum că este gheena, după cât mi se pare, am arătat îndeajuns, aducând la mijloc potopul și relele dinainte, și zicând că pe cel ce face aceleași rele, desigur că nu-l va lăsa nepedepsit pentru relele de acum. Că, dacă pe cei ce au păcătuat mai înainte de lege i-a pedepsit așa, nu mai încape nici o îndoială că nu-i va lăsa nepedepsiți pe cei ce au făcut rele după primirea barului. Se întreba atunci: cum Dumnezeu este bun, cum este filantrop, dacă pedepsește? Și am amânat vorba, ca nu cumva cu mulțimea celor spuse să astup urechile voastre. Haide, deci, astăzi să ne îndeplinim această datorie și să arătăm cum Dumnezeu este bun și poate fi bun dacă pedepsește.

Și apoi cuvântul acesta al nostru s-ar potrivi și ereticilor, încât să luăm aminte cu toată râvna.

Dumnezeu, iubiților, neavând nevoie de nimic din partea noastră, ne-a făcut pe noi.

Cum că n-a avut nevoie de nimic, a dovedit-o din aceea că după aceasta ne-a făcut pe noi, iar dacă ar fi avut nevoie, desigur că ne-ar fi făcut din toată veșnicia. Dar dacă și fără noi El a fost, și noi am fost făcuți în timpurile de după aceasta, nu doar având nevoie de noi ne-a făcut. A făcut cerul, pământul, marea și toate cele ce sunt pentru noi. Și toate acestea nu sunt oare din bunătate, spune-mi?

Multe ar avea cineva de vorbit, dar ca să scurtăm vorba „(El) face să răsară soarele peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaie peste cei drepti și peste cei nedrepti”. (Matei 5, 45) Aceasta nu este din bunătate? „Nu”, zici tu. Că și atunci ziceam către un marcionit, nu sunt acestea vrednice de bunătatea lui Dumnezeu? Dar el a zis că, dacă Dumnezeu nu ar cere răspuns pentru păcate, ar fi demne de bunătatea lui, iar dacă cere răspuns, nu sunt din bunătatea Lui. Acel eretic nu este acum aici. Haide, deci, ca acelea spuse atunci să le spunem și acum, și încă mai multe decât atunci. Eu vă voi dovedi din prisos, că, dacă nu ne-ar cere nici o socoteală de faptele noastre, nu ar fi bun; și fiindcă ne cere, de aceea este bun.

Spune-mi, iubitele, dacă nu ne-ar cere socoteală, oare ar putea sta viața noastră omenească? Oare n-am cădea în starea fiarelor sălbatice? Dacă având frică de osândă și judecată, și toluși noi îi întrecem pe pești mâncându-ne unii pe alții, i-am covârșii pe lei și pe lupi răpindu-ne unii altora averile, dar încă dacă nu ne-ar cere nici o socoteală, de câtă neorânduială n-ar fi plină viața noastră? Ce labirint fabulos ar mai fi această viață, față de neorânduiala din lume! Oare n-ai vedea mii de absurdități și de nereguli? Cine s-ar mai sfii de tatăl său? Cine ar mai cruța-o pe mama sa? Cine ar depărta de la sine orice plăcere, orice răutate?

Și cum că toate acestea sunt așa, eu voi încerca să vă conving de la o singură casă. Fie, de exemplu, unul dintre voi care întrebă de acestea și care are slugi; dacă eu aș face învederat aceluia că dacă ar nesocoti autoritatea stăpânului lor sau ar batjocori trupul lui, sau ar face totul, ba încă ar mreji contra lui toate cele ale dușmanilor lui, totuși el n-ar amenința și nici n-ar pedepsi, ba încă nici cu vorba nu i-ar supăra, oare acestea toate se crede a fi din bunătatea celui ce a vorbit așa?

Dar eu dovedesc că acestea sunt din cea mai de pe urmă cruzime; și rezultatul unei astfel de cruzimi este că nu numai femeia și copiii lui sunt trădați printr-o astfel de bunătate fără scop, ci încă și el însuși se expune a se pierde înaintea celorlalți. Căci slugile lui vor fi și bețive, și desfrânate, și batjocoritoare, și, în fine, mai sălbatice decât toate fiarele. Deci, aceasta poate fi oare bunătate, spune-mi, de a călca în picioare noblețea sufletului și a se pierde și pe dânșii, și pe alții?

Ai văzut, dar, că a cere socoteala pentru faptele făcute, este rezultatul bunătății? Și de ce spun eu de slugi, care cad mai ușor în asemenea păcate? Aibă, de pildă, cineva copii și îngăduiască-le lor de a cuteza toate, și să nu-i pedepsească; apoi, de care rele nu vor fi capabili, spune-mi? Apoi, dacă printre oameni a pedepsi este rezultatul bunătății, iar a nu pedepsi este din cruzime, când e vorba de Dumnezeu oare nu este tot așa?

Deci, fiindcă este bun, de aceea a pregătit mai dinainte gheena. Voiți încă a vă mai spune și de altă bunătate a lui Dumnezeu? Nu numai aceasta se petrece, ci încă și pe cei buni nu-i lasă de-a se face răi. Că, dacă ar fi urmat ca să se bucure de aceleași și aceștia, desigur că toți ar fi răi, acum însă nu puțin și aceasta îi mângâie pe cei buni. Căci ascultă ce spune prorocul: „Veseli-se-va dreptul când va vedea răzbunarea împotriva necredincioșilor; mâinile lui le va spăla în sângele păcătosului” (Psalmi 57, 10), nu bucurându-se peste măsură — să nu fie! —, ci de frică pentru ca nu cumva să pătimească și el aceleași, și deci mai curată încă să-și facă viața.

Aceasta vine dintr-o mare îngrijire părintească. „Da, zici tu; dar numai să amenințe ar trebui, nu însă să și pedepsească.” Dacă pedepsește, și tu zici că este numai amenințare, și de aceea devii trândav, apoi dacă ar amenința numai, oare nu ai deveni mai trândav? Dacă ninivitenii ar fi știut că este numai amenințare cu dânșii, nu s-ar fi pocăit; dar fiindcă s-au pocăit, de aceea și amenințarea s-a mărginit numai în vorbe. Voiești ca să rămână amenințare? Tu singur ești stăpân pe acest lucru. Fă-te mai bun, și atunci va rămâne numai amenințare, iar dacă — ceea ce să nu fie — tu disprețuiești amenințarea, singur vei simți realitatea.

Cei de pe timpul potopului, dacă s-ar fi temut de amenințare, n-ar fi suferit pedeapsa. Și noi deci dacă ne vom teme de amenințare, nu vom suferi pedeapsa, și nici să fie una ca aceasta. Ci ne va acorda iubitorul de oameni Dumnezeu ca noi toți să ne cumințim prin aceste amenințări și să ne învrednicim de acele bunuri nepovestite, căroră fie să ne învrednicim cu toții, prin harul și filantropia Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia împreună cu Tatăl și cu Sfântul Duh, se cade slava, stăpânirea și cinstea, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.